

Messias og mytene

Fra populærkulturen, forskningen og nyreligiøse strømninger får vi fremstillinger av Jesus Kristus som er sterkt avvikende fra kristendommens Jesus. I denne artikkelen vil jeg se på tre trender innen moderne Jesusbilder: *Forsknings-Jesus*, *Fantasi-Jesus* og *Fabrikasjons-Jesus*. Jeg vil gå nærmere inn på de tre fremstillingene, se på hvem det er som forfekter en slik Jesus, og se på hvor gode grunner de har for å hevde et slikt bilde av ham.

Han er verdens mest berømte skikkelse. Han er verdens mest omdiskuterte. Hans posisjon gjør at mange vil gjøre ham til sin. Vi snakker selvsagt om Jesus. Men hvem i all verden er han – og hvordan kan vi i ganske vanlig betydning av ordet vite noe om det?

Vi skal ikke ha lest mange romaner i kjølvannet av *Da Vinci-koden* uten å komme over sitatet fra Pave Leo X (1475-1521) om at “Den har tjent oss godt, denne myten om Kristus”. For mange bekrefter utsagnet noe opplagt; Den katolske kirken sitter inne med hemmelig kunnskap om at Jesus, eller i hvert fall kirkens fremstilling av ham, er en myte. Siden dette oppleves å være så opplagt, trenger ikke sitatet å etterprøves. Gjør vi likevel noe så unødvendig, oppdager vi at det er oppdiktet. Sitatet selv er en myte. Kilden er en satire av den frafalne katolikken John Bales (1495-1563), *The Pageant of Popes* (1558), og den har har tjent kirkekritikere godt.

Ofte er det slik Jesus oppfattes og fremstilles i dag. En ting er at Jonas Gardells *Om Jesus* – som riktignok er en seriøs bok, selv om den kanskje handler vel så mye om Jonas som om Jesus – omtales som forskning i media¹. Noe helt annet er det at vi befinner oss i en kultur som så lett svelger myter at *Da Vinci-koden* en stund ble hyllet av bokanmeldere for “god research” og som “intellektuelt troverdig”². Det har gått så langt at en liten, men talefør gruppe nye ateister og nyreligiøse hevder at Jesus ikke engang har eksistert.

1. Ikke minst fordi Gardell selv hevder den er resultat av “12 års forskning”. Se også ‘Om Jesus og Jonas – en respons til Gardells bok *Om Jesus*’ av Stefan Gustavsson, Damaris 2009 (Gustavsson, Stefan, *Om Jesus och Jonas*, (Svenska Evangeliska Alliansen, 2009)).

2. Davidsen, Bjørn Are *Da Vinci Dekodet – revidert utgave* (Lunde, 2006) s. 52.

Dermed går spørsmålet mer på *hvilken* Jesus jeg foretrekker enn på *hvem* Jesus er og her er det bare å velge fra øverste – og nederste – hylle. For noen er søndagsskolens Jesus fortsatt god nok. Andre liker Dan Browns. Eller Tomasevangeliets Jesus, selv om dette er en blodfattig mystiker i et skrift uten barn, tårer, blomster eller fest, og som stort sett er skrevet over hundre år etter Jesus. Andre igjen hevder at Jesus egentlig er begravet i Kashmir, eller i Japan – et syn som ikke minst fungerer som en politisk motvekt mot det man ser som vestens kapring av Kristus³.

Det er i det hele tatt ingen mangler på alternativer, engasjement eller sterke meninger. Men det synes samtidig som det bare én ting man er enige om: De kristne tar feil.

Bak en slik oppfatning ligger flere forhold og følelser. Noen opplever et sterkt savn etter hva kirkens Jesus skulle ha vært. Man har et ønske om å møte mer omsorg og nærhet, rett og slett at kristne tar en på alvor som et helt menneske. I stedet oppleves kristne som fordømmende, irrasjonelle og kanskje verst av alt, som kjedelige.

For andre er Jesus symbolet på Det gode mennesket. Men fordi hva som er godt forstås så forskjellig, ender man med å overføre sine egne idealer på Jesus. I stedet for en ekte Jesus som påvirker meg, utnevner jeg ham til talsmann for mitt prosjekt. Dette krever ofte at en må utforme tolkningsnøkler som bygger mer på kreativitet enn kritisk sans.

Saken blir ikke bedre av samtidens tendens til å se alle kilder og studier av Jesus som like gyldige, uansett tidsperiode eller hvilken tanke som ligger bak – spesielt hvis de er kritiske til det man oppfatter som kirkens ukritiske "harmonisering" av motsetninger i Det nye testamente. Men i stedet for å utvise den kritiske sans man påberoper seg, eller vise større grad av seriøsitet, faller mange forbløffende fort for myter, spesielt om kirkehistorien⁴. Er bakteppet svartmalt, er det vanskelig å se lyst på kirkens Jesus.

Kanskje handler mye av dette også om ønsket å holde den egentlige Jesus på avstand?

Tar vi et overblikk, ser vi tre Jesus-bilder som hver på sin måte ender med en annen Jesus enn den Det nye testamentet (NT) gir:

3. Se for eksempel Herbjørnsrud, Dag 'Jesus dro til India' <http://www.nytid.no/arkiv/artikler/20060404/jesus_dro_til_india/> [November, 2009].

4. Jeg har gått gjennom over 30 slike myter her: Davidsen, Bjørn Are i Utaker, Espen (red), *Tro og Vitenskap – sammenheng eller sammenstøt* (Lunde forlag, 2006) ss. 136-160. Se også Davidsen, Bjørn Are, *Svar skyldig – om nye ateister og New Age* (Lunde, 2007), ss. 28-48.

1. **Forsknings-Jesus.** "Den historiske Jesus" – eller rettere sagt "*Historikernes*" Jesus, slik han fremstår hvis man forutsetter at mirakler ikke er mulig.
2. **Fantasi-Jesus.** *Historienes Jesus* i romaner som *Da Vinci-koden* og *Sirkelens ende* som ofte er en vel kreativ blanding av liberalteologi og New Age.
3. **Fabrikasjons-Jesus.** "Den ikke-historiske Jesus", en Jesus som er fjernet helt fra historien. Her har vi ett av områdene der nye ateister kan vandre hånd i hånd med New Age.

For å forstå de to siste, trenger vi å se nærmere på den første.

1. Forsknings-Jesus

Det er lett å undervurdere premissene som ligger til grunn for forskningen. Når vi snakker om "Den historiske Jesus" synes dette i stor grad å handle om noe som per definisjon er forskjellig fra "troens Jesus". Dersom en forsker ender nær troens Jesus, oppfattes det som et tegn på dårlig forskning. Verre enn det, man kan bli beskyldt for å begå den akademiske ursynd ikke å være kritiker, men apologet. Uten at man synes bevisst hvor mye dårlig skjult apologetikk som "radikale Jesus-forskere" bedriver – bare med motsatt valør.

For å unngå merkelappen dårlig forskning er man dermed nødt til å lete etter alt som kan sies å være annerledes enn den Jesus som vi ser i kirkens såkalte harmonisering. Ikke minst er det da vesentlig å holde fast på at mirakler ikke er mulig og at tekster må være konstruert ut fra teologi og lokale behov, eller ut fra andre skrifter i omløp. Man må trenge bak alt dette og fjerne senere tillegg for å kunne nærme seg Den historiske Jesus.

Jeg ønsker ikke å karikere forskere. Ikke bare liker jeg forskning – vi trenger den. Men vi er nødt til å se på hva som egentlig sies – og hvorfor. Historieforskning er verken nøytral eller endelig. Utfordringen med jakten på Jesus er at den på en uvanlig måte kobler historiefaget, virkelighetsforståelser, teksttolkning og det personlige. Ønsker man å fremme toleranse, fred og inkludering, er det i vår samtid viktig ikke å konkludere med at Jesus er unik eller stiller andre krav enn de man kan gå god for på allmenn basis, eller som man mener er gangbar politikk i dagens verden. Det skader ikke om man i tillegg får overskrifter om sitt modige

oppgjør med "kirkens Jesus" eller sine "sensasjonelle teorier".

Samtidig er det en utfordring ikke å bruke metoder som gjør all historieforskning usikker. Det er ikke forsvarlig med en ren historisk relativisme. Vi må kunne lage begrunnede rekonstruksjoner av fortiden, selv om vi ikke har alle detaljer eller makter å unngå spenninger mellom kildene. Det er ikke fritt fram å hevde at Holocaust ikke kan ha skjedd, eller at Karl XII erobret Russland i 1725.

Slipstvang for Jesus?

Å finne Den historiske Jesus er som å gå på restaurant. Dørvakten slipper ikke inn hvem som helst. Skal jeg komme forbi, må jeg ha gyldig legitimasjon og bekledning. Finner jeg da en Jesus som ikke har gjort mirakler, ikke støtter kirkens senere lære eller ikke minner om en jøde, trenger ikke grunnen være at han var slik, men at det var den som dørvakten slapp inn.

Nettopp derfor er det grunnlag for realitetssjekk. Vi må unngå å finne en Jesus som først og fremst er skapt av våre egne kriterier. Ender vi med å beskrive en Jesus som verken er påvirket av sitt eget jødiske miljø, eller klarte å påvirke kirken, har vi funnet en skikkelse som er svært lite historisk sannsynlig.

Historiske tolkninger blir fort farget av sin egen tid. Hva som er opplagt og gangbart veksler mellom generasjoner, skoleretninger og tidsstemninger. På 1800-tallet og starten av 1900-tallet syntes det for eksempel viktig for mange tyske forskere ikke bare å "avmytologisere Jesus"⁵, men å holde ham unna det spesifikt jødiske som det på den tid ikke var udelt begeistring for. Jesu betydning ble i stedet ansett for å ha klart å frigjøre seg fra sin bakgrunn. Samtidig fant forskerne en Jesus som lå mistenkelig nær deres egen etiske og politiske bakgrunn. Albert Schweitzers (1875-1965) bok fra 1906⁶ om det som i dag ofte kalles for den første jakten på den historiske Jesus, argumenterte for at man bare hadde erstattet "kirkens Jesu-bilde" med en Jesus i sitt eget bilde. Resultatet var en dramatisk nedgang i jakten på den historiske Jesus i nesten 50 år,

5. Teologen Rudolf Bultmann (1884-1976) har hatt stor innflytelse med sine "avmytologisering" av evangeliens Jesus. Fordi Det nye testaments verdensbilde i følge Bultmann ikke lenger er relevant, må vi omtolke Bibelen for ikke å ofre intellektet for troen. NT er så sterkt basert på mytologiske forestillinger, at det verken er mulig eller ønskelig å forske på den historiske Jesus. Det eneste vi kan si noe om er hva kristne har tenkt og ment i de første tiårene.

6. Schweitzer, Albert, *Jesu liv i forskningens lys* (Gyldendal Norsk Forlag, 1969).

fram til det som ofte kalles for den andre jakten fra 1950-tallet og den tredje fra 1980-tallet⁷.

Nag Hammadi eller Dødehavsrullene?

De seneste tiårene har Jesus-forskningen eksplodert. Det gis ut mange – og tykke – bøker. Litt enkelt sagt kan vi likevel se to hovedperspektiver.

På den ene siden tegnes Jesus i en hellenistisk og til dels gnostisk setting, gjerne med blikket rettet mot *Nag Hammadi-skriktene*⁸. Jesus er i liten grad jøde med Messias-pretensjoner, eller en som kirken kan bruke i etisk eller politisk debatt. Muligens er ønsket om å motvirke sistnevnte en drivkraft i retning av det vi kan kalle en historisk agnostisisme – at det må være svært uklart hva Jesus sa⁹. Skal man komme i mål, er det dermed avgjørende å underkjenne tekstens troverdighet.

Feltet er samtidig bredt og mangfoldig, enten vi snakker om Jesus-seminaret¹⁰ eller om postmoderne prosjekter som fokuserer på det de ser som mangfoldet blant de første kristne. De urkristne ("proto-ortodokse"¹¹) og de gnostiske må etter deres mening ha like stor rett til Jesus. Noen legger vekt på det de anser som manglende grunnlag for kunnskap om Jesus, med referanser til usikkerheten om hvem som skrev de fire evangeliene. Andre leter etter hellenistiske forbilder der Jesus ender som en omvandrende "kynisk" filosof¹² eller som en Jesus tilpasset forbilder som for eksempel Homers verker.

På den andre siden har vi de som tar utgangspunkt i det jødiske, spesielt etter funnet av *Dødehavsrullene*¹³. Det er vanskelig å komme fra at

7. Wright, N. T. *Jesus and The Victory of God* (SPCK, 1996), ss. 23-25, 83-124.

8. Rundt 50 stort sett gnostiske skrifter på koptisk fra 300-tallet (der spesielt Tomas-evangeliet kan spores tilbake til greske tekster fra 100-tallet), oppdaget ved Nag Hammadi i 1945.

9. Som Nicholas Perrin skriver i *Lost in Transmission? – What we can know about the words of Jesus* (Thomas Nelson 2007, ss. 60-61) er det noen faglige argumenter for dette, men samtidig vanskelig å komme unna at dess mer vi mener at Det nye testamentet gjengir poengene i Jesu budskap, dess mer avkreves vi personlig å ta stilling til det. Og motsatt, dess større skepsis til NT, dess mer kan vi holde fast på en tolerant, åpen og agnostisk holdning til Jesus. Nettopp når det finnes klare personlige motivasjoner for forskningsvinkel, er det viktig å vurdere premisser og argumenter nøye.

10. En gruppe stort sett radikale/kritiske forskere som møttes to ganger i året på 1980- og 90-tallet for å debattere det historiske i Det nye testamentet og vurdere hva som handlet genuint om Jesus. Kanskje mest kjent for sine avstemninger over hvilke vers som var ekte, men der det ikke skulle mer til at en av forskerne var uenige før verset ble underkjent. Se f.eks. N.T. Wrights gjennomgang: Wright, N. T., *Jesus* ss. 29-35.

11. Uttrykk skapt av Bart Ehrman for å markere hans påstand om at de som til slutt "vant" og ble kirken, opprinnelig var en av mange tilfeldige grupper som tolket Jesus på sin måte. Se Ehrman, Bart D. *The New Testament: A Historical Introduction* (Oxford University Press, 2004) s. 7.

12. Se Lindholm, Stefan, 'Cynism' *Theofilos* 1 2009, ss. 31-36.

13. En serie ruller og fragmenter av rundt 600 ulike jødiske skrifter fra stort sett før Jesu tid, funnet nær Dødehavet i 1947.

“Dersom en forsker ender nær troens Jesus, oppfattes det som et tegn på dårlig forskning”

synet på Jesus avhenger av hvordan vi svarer på spørsmålet om han var jøde. Dess mer vi leser NT ut fra et jødisk perspektiv, dess mer sammenhengende Jesus-bilde får vi.

Hvis Jesus ikke faktisk talte og oppførte seg i en tydelig jødisk sammenheng, har vi da også et forklaringsproblem. Ikke på de senere gnostiske skriftene som var allment esoterisk tankegods i samtiden, men på hvorfor noen ble overbevist om at han var jøde. Det er lite sannsynlig at en som ikke i det hele tatt opptrådte som rabbi eller Messias-skikkelse, kunne bli oppfattet ikke bare som dette, men som Jahves Sønn – og det så fort.

Skal vi først ha kriterier for å finne Jesus, er det viktig at de har troverdighet og brukes med forstand. Dette gjelder enten vi vurderer forhold som om tekstene ligger nær hendelsene i tid, om de støttes av flere kilder, har innslag av semittiske ord og uttrykk, har spor etter Palestina eller om det er flaut at han fremstilles slik han gjør (f.eks. som korsfestet). Vi kan også se om tekstene er ulik senere kristen teologi, eller ikke er tradisjonelt jødiske.

Samtidig skal vi være forsiktige med å skape en Jesus som verken var påvirket av sitt eget miljø eller påvirket sine tilhengere. Mener vi at *alt* skal oppfylles på én gang, får vi en absurd Jesus – en definitivt *ikke-historisk* Jesus. Modererer vi oss og sier at det holder med noen kriterier om gangen, får vi en troverdig Jesus, en *sannsynlig* historisk¹⁴.

Siden spørsmålet om mirakler ikke kan løsrives fra livssyn, er det umulig med nøytral forskning på Jesus. Den historiske Jesus blir fort til *historikernes* Jesus, nærmere bestemt en som betraktes i lys av en rent naturalistisk forskningsmetode. Den virkelige Jesus er og blir en annen – hvis han faktisk gjorde mirakler.

14. Det er også et viktig poeng at selv mangel på oppfyllelse av kriteriene ikke kan brukes til å si at noe ikke er autentisk fra eller om Jesus. Mangel på bevis (hva nå dette måtte være) for at noe er autentisk er ikke bevis på at det ikke er autentisk.

2. Fantasi-Jesus

Nå kjennetegnes ikke vår kultur av kjennskap til Jesus-forskning. I stedet råder myter og diktning, enten vi snakker om romaner, filmer eller avisoppslag.

Ofte får vi presentert stoffet fra kun én vinkel - og det kategorisk. Mye avsløres av ordbruken. Tradisjonelle kristne omtales som fastlåste og uvitende om hva forskningen "har slått fast". Man lener seg da ofte til bøker fra rundt år 1900¹⁵, man rett og slett misforstår forskningen, som i *Da Vinci-koden*¹⁶.

Det hele glir inn i tidstypiske budskap for å fremme en Jesus som passer. Vi møter fantasier som at ingenting i NT er tidligere enn 100 år etter Jesu død, at den gnostiske tradisjonen er den sanne tolkningen av Jesus og at et gnostisk syn er positivt og livsbejaende. Dette følges gjerne opp med at alt i NT er blitt manipulert på 300-tallet og at seierherrene skriver historien.

Mot dette lanserer man så sine egne bilder der man er snar med å si at man ikke kommer med dogmer - kun med hypoteser. Som man så forsvarer ganske så dogmatisk.

I *Da Vinci-koden* er det dermed slik at "ingenting i kristendommen er originalt"¹⁷. Som "meget dyktig forretningsmann" valgte keiseren å satse på vinneren. "Historikere forundres den dag i dag over hvor elegant Konstantin omvendte de soldyrkende hedningene til kristendommen. Ved å innlemme hedenske symboler, datoer og ritualer i den voksende kristne tradisjonen skapte han en slags hybridreligion som begge parter kunne akseptere." Brown lar sine angivelig lærde helter påstå at den førkristne guden Mithra ble født 25. desember, ble begravd i en grotte og sto opp igjen på den tredje dag. Mens de kristne før Konstantin feiret sabbaten på lørdag, bestemte han å gjøre dagen da hedningene dyrket solen - søndag - til helligdag. Konstantin kalte etter hvert inn til kirkemøtet i Nikea der Jesu guddommelighet og posisjon som Guds Sønn ble offisielt foreslått og vedtatt etter en jevn avstemning.

At slike ting og svært mye annet kan passere hos anmeldere og forlagskonsulenter, kan kun forklares med et bakteppe av godtroenhet og kunnskapsmangel.

15. Blant disse finner vi seriøse forskere som Adolf von Harnack (1851-1930), men enda oftere eksentriske esoterikere.

16. Se *Da Vinci dekodet* av Bjørn Are Davidsen, (Lunde forlag, revidert utgave 2006).

17. Se Dan Browns *Da Vinci-koden* (Bazar Forlag, 2004), kapittel 55.

Har man først forlatt forskningens verden, er det åpent for fri fantasi og personlige kodenøkler. Et eksempel er Ralph Ellis som leser Bibelen som om den er skrevet på egyptisk¹⁸. Sinaifjellet er egentlig Kheopspyramiden. Noas ark er på museum i Kairo. Rekken fra Noa til Jesus var egentlig faraoer i Egypt. Johannes Døperen var yppersteprest i Jerusalem, men ble druknet i en døpefont av Herodes. Jesus var rett og slett guvernør i Tiberias og senere opprørsleder. Etter å ha bekjempet Saulus og romere, dør han i Jerusalem i år 68, mens han forsvarer sin hellige by.

Det hører med at Ellis i det siste har forlatt denne teorien. Han mener nå at Paulus var Josefus og Jesus var kong Arthur. Etter å ha startet det jødiske opprøret på 60-tallet i protest mot skattenivået, ble Jesus korsfestet og sendt i eksil til England. Der ble han som Atur-til ("egypteren") kjent for sine tolv disipler rundt nattverdsbordet¹⁹.

Denne type "avsløringer" sier ikke noe om hvem som regjerte i England - kun at fantasien er konge. I stedet for historikernes kriterie-Jesus, har vi fått de kreatives Jesus. Mens vi venter på at Ellis skal finne Jesu sverd, kan vi lage en Olof Palme som egentlig var president i USA. Det er bare å lese avisen med riktig kodenøkkel.

Skal vi avsløre fantasi-Jesus, trenger vi en musikalitet for ekte historie. Vi må kunne avdekke hva som klinger sannsynlig, og hva som er dikt og fanteri knyttet til et ofte konspiratorisk tenkesett, og hva som bare fremmes for å øke salgstall eller skape kontroverser og sensasjoner.

Det er ingen grunn til å feste lit til forfattere som "slår fast", holder seg unna anerkjente forskere, lener seg til eksentriske esoterikere fra hundre år tilbake²⁰, oppdager noe som har vært skjult for alle andre i to tusen år, eller leser og oversetter tekster på sine egne måter.

3. Fabrikasjons-Jesus - Har Jesus virkelig eksistert?

Begynner man først å rive Jesus løs fra historiske kilder, er ikke veien lang til å ta ham helt ut av historien²¹. Mens "Fantasi-Jesus" handler om å skape seg en Jesus etter egen fantasi, handler "Fabrikasjons-Jesus" om at Jesus er ren fantasi. For noen er det nok også fristende å hevde at Jesus

18. Ellis, Ralph, *Jesus: Last of the Pharaohs*, (Adventures Unlimited Press, 2002).

19. Ellis, Ralph, *King Jesus: From Kam (Egypt) to Camelot* (Adventures Unlimited Press, 2008).

20. Som for eksempel forfattere, teosofere eller frimurere som Edward Carpenter (1844-1929), Manly Palmer Hall (1901-1990), William Tyler Olcott (1873-1936), Thomas Doane (1852-1885), Donald Mackenzie (1873-1936) og Albert Churchward (1852-1925).

21. Davidsen, *Svar skyldig*, ss. 185-222.

“Begynner man først å rive Jesus løs fra historiske kilder, er ikke veien lang til å ta ham helt ut av historien”

er en fabrikkasjon fordi det er en påstand som få kristne klarer å respondere nøkternt på. Mange blir satt fast når de får spørsmål om hvilke *samtidige* historikere som skrev om Jesus. Siden det ikke er noen, er slutningen at han ikke kan ha eksistert. NT regnes ikke som troverdig, fordi det er skrevet av kristne.

Vi er dermed vitne til “Den femte jakten” på Den ikke-historiske Jesus²². Den første var på 1700-tallet, men overbeviste få. Den andre vokste frem med Bruno Bauer (1809-1882) og overbeviste enda færre. Den tredje og fjerde tilhørte britiske og amerikanske fritenkere i første del av 1900-tallet, men overbeviste ikke engang alle fritenkere²³. Den femte startet med en professor i tysk, G.A. Wells på 1970-tallet. Og nå blir stadig flere overbevist.

Vi finner dermed dette både hos nye ateister som Christopher Hitchens og i bestselgere som *Jesus-mysteriene* og filmer som *Zeitgeist*²⁴. I sistnevnte hevdes at “Ser vi stort på det, er fortellingen om Horus som følger: Horus ble født 25. desember, av jomfruen Isis-Meri. Hans fødsel var ledsaget av en stjerne i øst, som på sin side ble fulgt av tre konger slik at de kunne finne og tilbe den nyfødte frelser. Da han var 12 år, var han et vidunderbarn av en lærer, og i 30-årsalderen ble han døpt av en figur kjent som Anup og tok så fatt på sin tjeneste. Horus hadde 12 disipler som han reiste rundt sammen med, utførte mirakler som å helbrede de syke og gå på vannet. Horus var kjent under mange ærestitler som Sannheten, Lyset, Guds salvede Sønn, Den Gode Hyrde, Guds Lam og mange andre. Etter å ha blitt sveket av Tyfon, ble Horus korsfestet, begravet i tre dager og deretter reist opp fra de døde.”²⁵

Tilsvarende gjelder for andre, som Attis, Krishna, Dionysos og Mithra.

22. Se en gjennomgang i *Jesus Outside The New Testament* av Robert E. Van Voorst, (Eerdmans, 2000), ss. 8-14.

23. Selv en antikirkelig polemiker som Joseph McCabe (1867-1955) brukte ord som “dogmatiske” og “eksentriske” om de som avviste Jesu eksistens. Se *A Rebel to His Last Breath – Joseph McCabe and Rationalism* av Bill Cooke, (Prometheus books, 2001), ss. 189-192.

24. Se <<http://damaris.no/cw/articleDetail.aspx?artid=169>> og <<http://skepsis.no/?p=594>>. [november, 2009].

25. Fra filmen “Zeitgeist” – <<http://www.youtube.com/watch?v=DtRt4fnHFWw>> [november, 2009].

Ikke uventet går denne type stoff sin seiersgang i diskusjonsfora, blogger og bøker. Siden Jesus i følge dette synet så tydelig er en konstruert figur, er de kristne rundlurt på det grundigste.

Ser vi noe *mindre* stort på dette, er spørsmålet hvem som egentlig er blitt rundlurt. For de samme sitater og henvisninger har ikke vekket begeistring i religionshistoriske kretser. Det er rett og slett lite eller ingenting som stemmer. For eksempel sitter ingen religionshistorikere på kilder til at den egyptiske guden Horus ble født 25. desember. Religionshistorikere må også slite atskillig for i det hele tatt å finne *noen* guder som er født på en så opplagt symbolsk dato som 25. desember. Det eneste kjente unntak er den romerske Sol Invictus, men da har vi å gjøre med en guddom som ikke ble feiret før et par hundre år etter Jesus, nærmere bestemt først under keiser Elagabalus (203-222)²⁶.

Mens *Zeitgeist* skal ha det til at Jesus er konstruert på grunnlag av en urgammel mytologi, har den selv strukturert mytologien med Jesus som mal. Man dikter opp en "Ur-Jesus" av et mangfoldig, vekslende og selv-motsigende materiale. Oppskriften er i grove trekk å antyde en *sammenheng* med en eller flere mytologiske skikkelser. Mens antydningen sitter i bakhodet, kan man spinne videre mens man hele veien unnlater å sitere originalkilder. I stedet kaster man sin elsk på stort sett esoteriske eksentrikere fra 1800-tallet, når man ikke selv vrir på mytene eller dikter opp nye.

Når det er vanskelig å finne historikere som aksepterer påstanden om at Jesus ikke har levd, henger det sammen med at summen av kildematerialet ellers er vanskelig å forklare. Skal man slippe gjennom med den motsatte hypotesen, må man kunne vise at den står sterkere. Men man må da bortforklare en rekke forhold som historikere vil si at konvergerer sterkt, altså går mot en klar konklusjon. Dette gjelder bl.a.

- Eksistensen av kristne minst så tidlig som år 50, som vi ser av Paulus sine brev
- At det finnes så mange tidlige skriftlige kilder som brev og biografier om Jesus
- Fraværet av forsvar for at Jesus har levd, i de kristne

26. Forestillingen om at kristne tok over datoen fra en hedensk høytid i Roma synes å stamme fra slutten av 1700-tallet. Vi finner imidlertid feiring av Jesu fødselsdag før noen romersk høytid på denne datoen. Se Tighe, William J. 'Calculating Christmas' (*Touchstone Magazine*, December 2003), <<http://www.touchstonemag.com/archives/article.php?id=16-10-012-v>> [november, 2009].

forsvarskriftene før 300-tallet

- At man sa at Messias vokste opp i Nasaret, et ikke veldig anerkjent sted for jøder på denne tiden
- Omtalen hos jødiske og romerske historieskrivere i det første og andre århundre
- At gnostiske skrifter på 100-200-tallet brukte akkurat Jesus som talsmann
- Alle spor av uavhengige kilder i de ferdige tekstene i NT, som at
 - o Paulus på 50-tallet siterer trosbekjennelser som kan spores enda lenger tilbake
 - o Paulus forutsetter at hans lesere kjenner til Jesu liv, men gir likevel sitater og gir korte glimt fra hans liv
 - o Vi har uavhengig fellesstoff hos Matteus og Lukas, hva vi kaller Q
 - o Vi har uavhengig stoff som henholdsvis Matteus, Lukas og Johannes er alene om (ofte kalt for M, L og SQ - Sêmeia Quelle²⁷).
 - o Peter og Paulus sine taler i Apostlenes gjerninger

Selv om historikere har ulike syn på hvem Jesus var, er det få som ikke støtter den norske historikeren Per-Bjarne Ravnås sin konklusjon: "Det er én ting vi vet helt sikkert om Jesus, og det er at han ble korsfestet"²⁸. Rett og slett fordi de hadde vært for flaut for tilhengerne i datidens æreskultur å *dikte* opp et så skammelig nederlag som en korsfestet Kristus.

Det er dermed befriende å se at faghistorikere ikke lar seg forvirre av mirakler og motsetninger. Ateisten Michael Grant er ikke i tvil om at evangeliefortellingene fører oss til at det har eksistert en jødisk profetskikkelse ved navn Jesus.

"Bruker vi samme kriterier på Det nye testamentet som på andre antikke skrifter som inneholder historisk materiale, kan vi ikke avvise at Jesus har eksistert mer enn vi kan avvise at en rekke hedenske skikkelser som vi ellers aldri stiller spørsmål ved om har eksistert. Selvsagt finner vi alle

27. Q - die Quelle - er betegnelsen på en hypotetisk kilde som inneholder det stoffet som er felles for Matteus og Lukas, og som ikke finnes i Markus. SQ - Semeia Quelle ("Tegnkilden") - viser til en hypotetisk kilde bak deler av Johannes, mens M og L er navn på særstoffet hos henholdsvis Matteus og Lukas.

28. Ravnås, Per-Bjarne, *Jakten på den virkelige Jesus* (Manschou, 2007), s. 9.

disse motsigelsene mellom de ulike evangeliene. Men vi benekter ikke at en hendelse fant sted bare fordi hedenske historieskrivere som Livius eller Polybius beskriver dem på avvikende måter... For å oppsummere, moderne kritiske metoder støtter ikke at Kristus var bare en myte. Påstandene om dette har igjen og igjen blitt besvart og avvist av de mest fremstående forskere.”²⁹

Selv om vi kan vite ganske mye som er sannsynlig om Jesus, betyr ikke det at troens Jesus noen gang vil bli identisk med historikernes. Skal vi nærme oss den virkelige Jesus – ”Fakta-Jesus” – må vi være ydmyke. Hvis Jesus virkelig er Gud som ble menneske, noe det er mulig å argumentere seriøst for, kan vi ikke regne med å fange eller forstå ham fullt ut. Heller ikke kan vi forvente å bli helt enige om noe som til de grader sprenger rammene for vanlige historiske vurderinger.

Samtidens Jesus-bilder handler dels om forskning og dels om fantasi, men kanskje mest om hvilke *forutsetninger* vi vurderer kildene ut fra. Det er dermed ingen grunn til å la oss overvelde av radikale teorier eller sensasjonelle overskrifter. Vi må i stedet ha fokus på premisser, metoder og faktagrunnlag i samtalen i media, bøker og blogger, for ikke å si på bussen.

Bjørn Are Davidsen

Siv. ing, forfatter og skribent
bjorn-are.davidsen@telenor.com

29. Dette kommer frem i den ellers kritiske boken av Michael Grant: *Jesus: An Historian's Review of the Gospels* (Macmillan Pub Co, 1992).